

IMPACT

■ Sidorna 10–11

Trenden som förbereder för framtida kriser

Claudia Olsson, vd för Stellar Capacity. FOTO: PRESSBILD

■ Sidan 7

Återvinner värmen från duschvattnet

FOTO: PRESSBILD

■ Sidorna 2–3

FOTO: JESSICA GOW

Franska förslaget: miljöskatt på snabbt mode

Frankrike är, som första land i världen, på väg att införa en miljöskatt på billiga fast fashion-kläder. Ann-Charlotte Mellquist på forskningsinstitutet Rise och Alice Bah Kuhnke (MP) tycker att det är ett bra första steg men att mer behöver göras.

Ann-Charlotte Mellquist, enhetschef på forskningsinstitutet Rise. FOTO: STEFAN BOHLIN

Alice Bah Kuhnke (MP), EU-parlamentariker. FOTO: PRESSBILD

SKAPA EN FANTASTISK ARBETSDAG MED LYRECO.

Frankrike i tåten med

Den allt snabbare klädkonsumtionen får stora konsekvenser för miljön. Nu vill Frankrike, som första land i världen, lägga en skatt på kläder från de mest extrema lågprisföretagen med ett nytt lagförslag.

Häromveckan var Frankrike det första landet i världen att rösta om en lag som, om den även passerar senaten, ska belägga lågprisade fast fashion-kläder med ett slags miljöskatt för att minska den ohejdade konsumtionen.

Lagförslaget, som passerade nationalförsamlingens 577 ledamöter utan ett enda nej, omfattar även begränsningar att marknadsföra billig fast fashion och ställer krav på att företagen ska informera konsumenterna om klädernas miljöpåverkan.

Den franska marknaden har liksom många andra marknader översvämmats av importerade lågpriskläder samtidigt som flera inhemska klädmärken har gått i konkurs, skriver The Guardian.

Just detta, att det nya lagförslaget stöds av såväl de som vill skydda den franska modeindustrin som de som värnar om miljön, gör att sannolikheten att det ska passera senaten bedöms som stor, rapporterar Marie Nilsson Boij, korrespondent för P1.

Omlagen går igenom kommer miljöskatt på fem euro per produkt att införas för 2025 för att därefter höjas med en euro per år fram till 2030. Det finns dock en begränsning som innebär att skatten inte får bli högre än 50 procent av varans pris. Enligt Anne-Cecile Violland, representant för Horizons i nationalförsamlingen och det parti som ligger bakom lagförslaget, kommer skatten användas för att ge bidrag till producenter av hållbart mode för att förbättra deras konkurrenssituation.

Kriterier som volym producerade kläder och kollektionernas omsättningshastighet kommer att avgöra vilka som träffas av lagen. Kinesiska e-handelsbolag som Temu och Shein, som pekas ut i lagförslaget och som lägger ut över 7000 nya plagg varje dag på sin sajt, är typexempel på bolag som kommer att omfattas av den nya lagen. Men även klädjättar som Zara och H&M riskerar att hamna i skottgluggen.

”Det vi kan säga just nu i detta skede är att det, oavsett om det gäller detta förslag eller andra, är viktigt att lagstiftning bygger på vetenskapliga kriterier och skapar incitament för bolag att driva positiv och långsiktig förändring. Lagstiftning måste

5
euro per plagg

Så mycket kommer miljöskatten att ligga på 2025 om lagen går igenom. Den ska därefter höjas med en euro per år fram till 2030.

skapa förutsättningar för en snabbare övergång till förnybar energi och ökad användning av mer hållbara och cirkulära material”, säger Pernilla Halldin, ansvarig för samhällskontakter på H&M.

”Det är också viktigt att lagstiftning tar hänsyn till det arbete som bolagen redan bedriver för att skapa en mer hållbar och cirkulär verksamhet. Dessutom ser vi att nationella lagstiftningar bör harmonisera med det regelverk som just nu sätts upp på EU-nivå.”

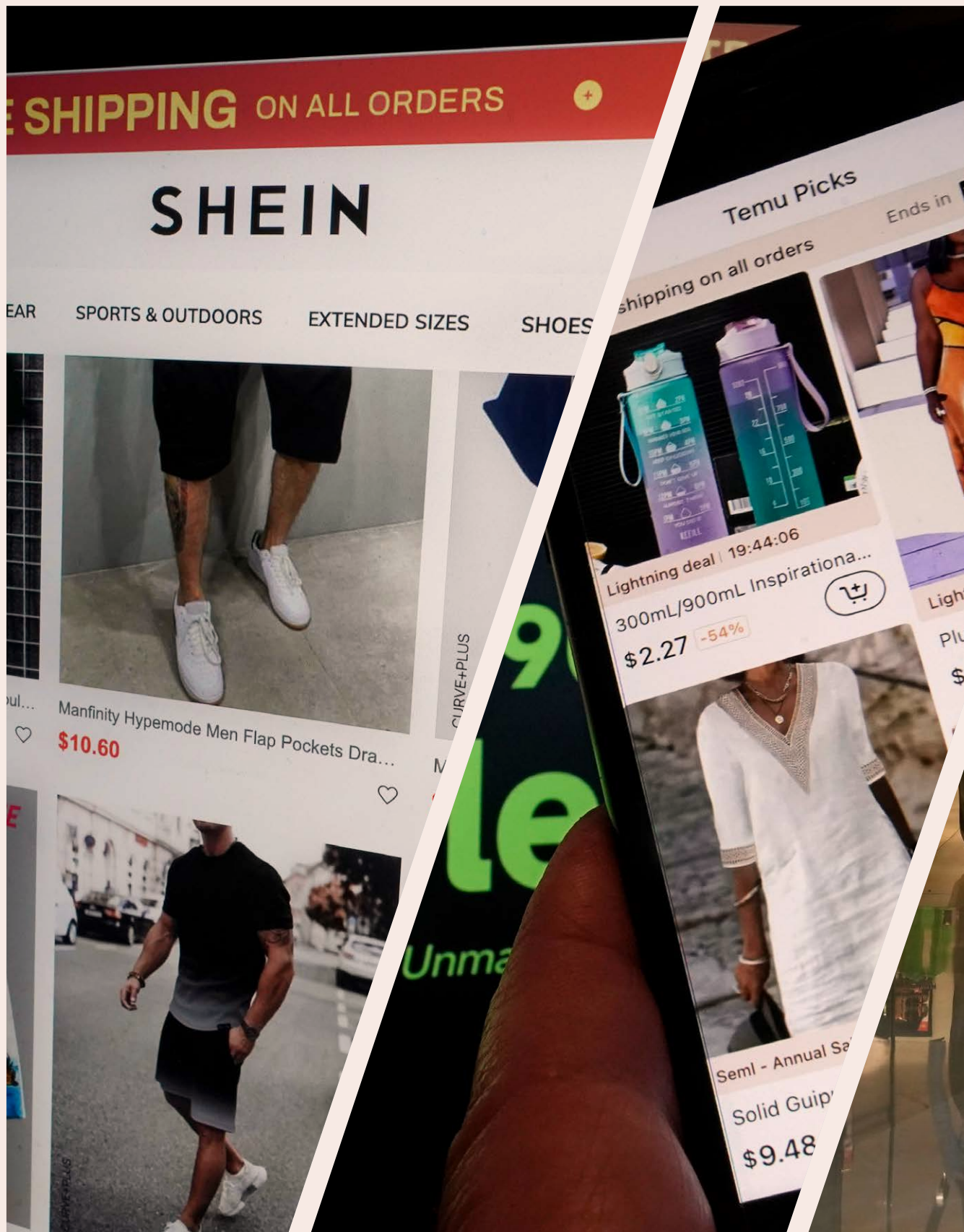
Modeindustrin är en riktig miljöbov. Den uppskattas stå för 10 procent av de globala koldioxidutsläppen, vilket är mer än flyg och sjöfart tillsammans.

Det går också åt enorma mängder vatten för att producera kläder, plus landareal för att odla bomull och andra fibrer. Bara för att producera en enda t-shirt går det åt 2700 liter vatten, motsvarande 2,5 års förbrukning av dricksvatten för en person. Under 2020 gick det åt nio kubikmeter vatten, 400 kvadratmeter land och 391 kilo råmaterial för att producera kläder och skor per invånare i EU, enligt EEA.

Om och när lagen träder i kraft kommer exakta kriterier att publiceras i ett dekret, skriver The Guardian.

JILL BEDEROFF
jill.bederoff@di.se
08-573 650 00

Kinesiska e-handelsbolag som Temu och Shein, som pekas ut i lagförslaget, är typexempel på bolag som kommer att omfattas av den franska

”Det franska initiativet är ett

Ann-Charlotte Mellquist, enhetschef på forskningsinstitutet Rise och initiativtagare till projektet Favoritgarderoben, tycker att det franska lagförslaget är bra och ett steg i rätt riktning men menar att utmaningen måste tacklas från flera håll samtidigt.

”Detta är ett bra förslag, eftersom det är ett försök att

komma åt det som är kärnan i hållbarhetsproblematiken med kläder, nämligen den för höga nyproduktionen”, säger Ann-Charlotte Mellquist, forskare och enhetschef på forskningsinstitutet Rise.

Samtidigt menar hon att enbart en skatt på nyproduktion inte kommer att räcka utan att den måste tacklas från flera håll samtidigt.

”Både klädföretagens affärsmodeller och konsu-

Ann-Charlotte Mellquist, enhetschef på forskningsinstitutet Rise och initiativtagare till projektet Favoritgarderoben. FOTO: STEFAN BOHLIN

menters beteende och vanor måste ändras. Likväl är det franska initiativet ett steg i rätt riktning och viktigt inte minst för att få upp frågan till diskussion och öka kunskapen om problemet hos den breda allmänheten.”

Mellan 2021 och 2023 drev Rise projektet Favoritgarderoben tillsammans med Houdini Sportswear, Asket och Filippa K, och med finansie-

modeskatt

De stora lagen om förslaget blir verklighet. Men även klädjättar som Zara och H&M riskerar att hamna i skottgluggen.

FOTO: RICHARD DREW, ANDY WONG, KIRSTY WIGGLESWORTH

steg i rätt riktning”

ring från det strategiska innovationsprogrammet Resource. I projektet undersöktes hur privatpersoner använde sina garderober under en 100-dagarsperiod med hjälp av en specialutvecklade app.

”Vi fokuserade på att förstå användarmönster hos konsumenter samt drivkrafter för att välja att äga färre plagg och använda dem mycket.”
Slutsatserna av projektet är

”Både kläd-
företagens
affärsmodeller
och konsumenten-
ters beteende
och vanor måste
ändras.”

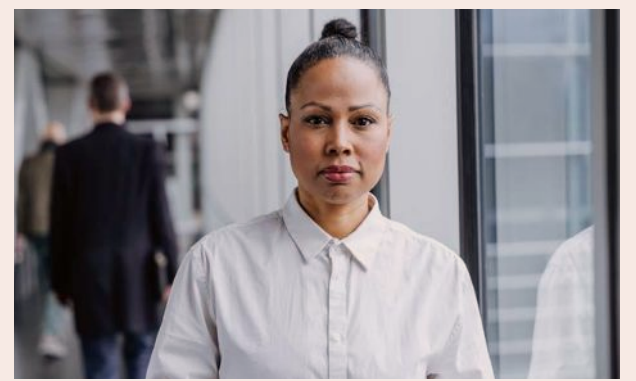
ANN-CHARLOTTE MELLQUIST

att många kläder i människors garderober används sällan eller inte alls, men också att många inte har koll på hur många plagg de har i sina garderober och en önskan att minska antalet för att kunna ha bättre koll och minska hanteringen.

”För kläd- och modeföretagen innebär det en möjlighet att erbjuda bättre kvalitetsprodukter. Men också fler

tjänster som syftar till att både hålla liv i kläder längre, som exempelvis garantier, reparationer och skraddartjänster, och till att hjälpa kunderna med organisation, inköp och avveckling av kläder med syftet att låta var och en hitta sin favoritgarderob.”

JILL BEDEROFF

Alice Bah Kuhnke är involverad i EU:s arbete med att ta fram en textilstrategi.
FOTO: PRESSBILD

Alice Bah Kuhnke: Ett test i väntan på EU:s textilstrategi

Det franska lagförslaget blir ett test i avvaktan på den textilstrategi som EU nu jobbar fram, menar Alice Bah Kuhnke, EU-parlamentariker för Miljöpartiet.

”Men som EU-vän vill jag ju se mindre nationalism och mer av gemensamma lösningar på gemensamma problem.”

”Vi har följt det franska förslaget noga. Frankrike har legat i framkant när det gäller mycket av den miljö- och klimatlagstiftning som vi har i EU, så det är inte konstigt att de också går före när det gäller den här typen av lagstiftning”, säger Alice Bah Kuhnke, som representerar Miljöpartiet i Europaparlamentet.

Samtidigt som hon menar att det är bra att Frankrike går före och visar att det går att ta tuffare tag är hon kritisk till nationella lagar.

”Jag är en vän av vår gemenskap och skulle önska att vi gick i takt. Jag vill ju se mindre nationalism och mer av gemensamma lösningar på gemensamma problem. Men Frankrike är otåliga och vill gå vidare.”

Hon riktar också en viss kritik mot att lagförslaget så tydligt fokuserat på den kinesiska e-handelsproducenten Shein för att i ”traditionell franskanda gynna inhemska producenter”.

”Både när vi stiftar lagar i Sverige och på EU-nivå brukar vi försöka undvika att rikta dem mot specifika företag. Även om det finns mycket man skulle kunna säga om Shein finns det risk att många andra bolag, som också behöver styra upp såväl sitt klimat- och miljöarbete som sitt arbete med mänskliga rättigheter i sina produktionsled, glider under radarn.”

Just nu arbetar EU med att ta fram en textilstrategi, där Alice Bah Kuhnke är involverad. Den omfattar 16 olika EU-lagstiftningar.

”Det är alltifrån Corporate Sustainability Due Diligence Directive, CSDDD, som Sve-

”Jag vill ju se mindre nationalism och mer av gemensamma lösningar på gemensamma problem. Men Frankrike är otåliga och vill gå vidare.”

ALICE BAH KUHNKE (MP),
EU-PARLAMENTARIKER

riges regering mycket sorgligt nog har försökt skjuta i sank, till Green Claims som i folkmun brukar kallas för greenwashing-lagstiftningen.”

Bland de 16 lagarna finns också avfallsdirektivet som närmar sig ett slutförande men där Alice Bah Kuhnke bedömer att det inte kommer att kunna slutföras under nuvarande mandatperiod.

”Avfallsdirektivet omfattar också lagstiftning om utökad producentansvar för textilavfall och tvingar producenter att betala en avgift för det avfall de skapar. Det ligger också i linje med det franska lagförslaget, att komma åt överproduktionen. Idag är det så billigt för många företag att producera fast fashion, att det är billigare för dem att bara dumpa eller bränna kläderna än att faktiskt se till att dra ned på produktionen och anpassa den efter en riktig efterfrågan.”

Samtidigt är hon medveten om att det franska lagförslaget går längre än vad EU lyckats åstadkomma hittills.

”De riktar verkligen in sig på volymerna, vilket är en nyckel i hela problematiken. Men tyvärr har vi inte kommit lika långt i resten av EU, så det måste vi fortsätta att driva på för att uppnå.”

JILL BEDEROFF

Skydda Liv och Fordon Miljövänligt, utan PFAS

Minimera risken för skador och stillestånd med brandskyddssystem från Fogmaker. Vi skyddar fordon och maskiner, även elektriska.

Fogmakers brandskyddssystem är designat för motorrum och andra slutna utrymmen, och finns installerat i mer än 300,000 fordon och maskiner i över 60 länder. Fördelad vattenbaserad dimma kväver en brand snabbt och kyler området länge för att förhindra återantändning. Systemet är automatiskt, oberoende av elektricitet, alltid redo, och avpassat för elfordon. PFAS-fritt med vår nya vätska, Eco 1

FOGMAKER
INTERNATIONAL AB

Fredrik Håkansson, VD.

Fastighetsbolaget med fokus på hållbarhet och samhällsbyggnad

➤ **Malmegårds Fastigheter arbetar hårt** för att minimera klimatpåverkan, satsa på sociala åtgärder, skapa ett mer inkluderande samhälle och samtidigt öka lönsamheten i företaget.

– Som fastighetsbolag kan vi spela en aktiv roll och skapa en mer hållbar och inkluderande stad. Det vinner alla på, säger Fredrik Håkansson, VD på bolaget.

Malmegårds äger och förvaltar ett 30-tal fastigheter i Stockholmsområdet. Företaget är mycket långsiktigt i sitt innehav, och inga fastigheter har avyttrats de senaste 40 åren. Under de senaste tio åren har man även börjat bygga nya fastigheter.

– Genom att använda befintlig teknik mer effektivt, investera i modern styrteknik, ventilation med hög återvinning, och automatisering av värmeförseln med fastighets AI har vi de senaste 30 åren minskat den egna energiförbrukningen med 50 procent. Som exempel kan nämnas att vi lyckats utveckla en 400 år gammal fastighet till att motsvara Boverkets energikrav på nyproduktion, säger Fredrik Håkansson.

På Malmegårds uppskattar man att om alla fastighetsägare i Sverige följde deras exempel skulle branschens energianvändning med små medel kunna minska med ytterligare cirka tio procent inom två år.

Flera grupper har svårt att hitta en bostad
I dag finns utmaningar på bostadsmarknaden. Reglerade hyror skapar en tröghet och hämmar nyproduktion. Det gör att många människor har svårt att få tag på ett boende. Speciellt tufft är det för marginaliserade grupper.

Malmegårds har stöttat Stockholms Stadsmission under många år. Genom initiativet Bostad Först ges människor som står utanför den reguljära bostadsmarknaden en möjlighet att finna en egen bostad och på så sätt kunna återetablera sig i samhället.

– Behovet är stort så här finns stora möjligheter för många fler att engagera sig, säger han.

Bostäder för näringslivet

En nödvändig förutsättning för ett fungerande näringsliv är att på ett enkelt sätt kunna erbjuda bostäder för att rekrytera kompetent personal.

– Denna möjlighet håller på att försämrans genom ett utslag i Högsta domstolen. Konsekvensen av detta är att företag som inte längre har möjlighet att lösa bostadsfrågan genom att anlita en specialist nu börjar överväga etablering utomlands. Nuvarande lagstiftning måste därför ändras, säger han.

Bättre säkerhet skapar trygg stadsmiljö

Man har också varit drivande i att skapa trygga och säkra stadsdelar genom sitt engagemang i Business Improvement Districts, BID, som genom säkerhetsåtgärder bidrar till en mer välkomnande och trygg stadsmiljö.

Malmegårds fastighet på Skeppsbron 26 i Stockholm byggdes 1634, men håller i dag nybyggnadskraven när det gäller energieffektivitet. Foto: Jana Eriksson.

För fyra år sedan startade man en BID-förening i Märsta. Det ledde till att området i dag är betydligt säkrare.

– Genom att kombinera hållbarhet, samhällsengagemang och affärsdrivande verksamhet vill vi på Malmegårds medverka till att forma en bättre och mer hållbar framtid för Stockholm och dess invånare, avslutar Fredrik Håkansson.

FAKTA

Vår affärsidé är att erbjuda kostnadseffektiva, hållbara och arkitektoniskt tilltalande hyresbostäder och lokaler genom livets alla skeden. Långsiktighet samt omtanke och engagemang för hyresgäster och samhälle är viktiga ledstjärnor i vårt arbete. Malmegårds Fastigheter grundades av Bengt Malmegård som fortsätter att arbeta aktivt i bolaget.

Genom ett heltäckande erbjudande som levereras från vägg till vägg, skapar Wall to Wall Group förutsättningar för ett grönare fastighetsbestånd.

Målmedvetet arbete i fokus för ett grönare fastighetsbestånd

➔ **Börsnoterade Wall to Wall Group** erbjuder tjänster för att stödja företag i deras gröna omställning. Med hållbarhet som en självklar del av bolagets affärsidé har man målet att öka antalet gröna fastigheter i Norden.

Koncernen Wall to Wall Group agerar som grön partner till fastighetsägare och företag och innefattar ett antal olika bolag specialiserade inom segmenten stamspolning, relining, kanaltätning och geoenergi. Med ökade legala krav på bland annat minskade koldioxidutsläpp samt en ökad efterfrågan från fastighetsägarnas hyresgäster arbetar gruppen för att kunna erbjuda sina kunder långsiktiga och hållbara lösningar.

– Vi vill förändra hur vi tar hand om våra fastigheter, genom att reparera i stället för att byta ut, prioritera förnybara energilösningar och välja smart teknik som sänker energiförbrukningen i fastigheterna. På så sätt kan vi med våra tjänster erbjuda alternativ som är både ekonomiskt och miljömässigt fördelaktiga, säger Joachim Welin, VD Wall to Wall Group.

Samtliga av Wall to Wall Groups 25 bolag, har betydande roller i hållbara omställningsprojekt. Drygt hälften av verksamheten fokuserar på att installera nya avlopp genom relining, vilket förlänger rörens livslängd med ytterligare 50 år och är ett fördelaktigt alter-

Joachim Welin, VD Wall to Wall Group

nativ till att byta ut dem helt. Vidare arbetar bolaget med en liknande metod för att tätta ventilationskanaler. Ett arbete som innebär att en fastighetsägare kan uppnå en godkänd OVK samtidigt som man sparar energi genom att ta tillvarata varm respektive kall luft beroende på årstid. Ett område med stark tillväxt är geoenergi, där solenergi lagras i marken och används för uppvärmning eller kylning av byggnader genom system som bergvärme och borrhålslager. I ett normalt projekt innebär detta i regel en energibesparing på 40–50% per år och i många fall kan man certifiera hela fastigheten såsom Green Building.

My Engdahl, Hållbarhetschef Wall to Wall Group

Intern hållbarhet i fokus

På Wall to Wall Group prioriterar man även intern hållbarhet och kommer att uppfylla det nya EU-direktivet CSRD vilket ska säkerställa att företag rapporterar effekten av verksamhetens sociala och miljömässiga aktiviteter.

– Vi har höga ambitioner inom hållbarhet och arbetar hårt med att både etablera och driva branschens främsta hållbarhetsarbete. För att göra en intern hållbar förflyttning, driver vi ett antal smarta, transformativa initiativ, med fokus på att minska koncernens negativa påverkan på människa och miljö, säger My Engdahl, Hållbarhetschef Wall to Wall Group.

FAKTA

Wall to Wall Group (tidigare Spolargruppen) erbjuder rörfordring, rörspolning, underhåll och tätning av ventilationskanaler, samt andra kompletterande och relaterade tjänster som säljs och utförs i samma marknadskanaler såsom geovärme och relining i flerbostadshus. Koncernens slutkunder utgörs av fastighetsägare, förvaltningsbolag, bostadsrättsföreningar samt allmännyttan. Sammantaget omsätter koncernen drygt 1 miljard svenska kronor och har cirka 500 anställda och ett 20-tal kontor fördelat på Sverige, Norge, Danmark och Finland. Bolaget är listat på Nasdaq huvudlista.

Golvbrunnen återvinner 70–75 procent av energin i duschen, enligt bolagets vd.

FOTO: PRESSBILD

”Den energi-
återvinner med
en verknings-
grad på 70 till
75 procent.”

THOMAS HOLMBERG,
VD FÖR ENDUCE

Henrik Hagman, grundare,
Thomas Holmberg, vd, och
Gustav Svenson, grundare,
från bolaget Enduce som har
utvecklat golvbrunnen som
återvinner värme från dusch-
vattnet.

FOTO: PATRICK TRÄGÄRDH/UMEBILD

De tar upp jakten på hushållens spillvärme

Spillvärme är en enorm, till största delen outnyttjad energiresurs. Umeå-företaget Enduce har utvecklat golvbrunnen som återvinner värmen i vårt duschvatten.

”Den energiåtervinner med en verkningsgrad på 70 till 75 procent”, berättar bolagets vd Thomas Holmberg.

Hela Europa skulle kunna värmas upp med bara den spillenergi som i dag går förlorad i kraftproduktionen, i avfallet och i industrin, enligt en studie från teknik-konsultbolaget Afry.

I industrin finns i dag gott om projekt och lösningar för att ta tillvara på denna den allt värdefullare spillenergin. I Frövii Västmanland ger den till exempel energi till 8 000 ton tomater varje år. I Linköping utvecklas långtidslagring i berggrunden av spillvärme från avfallsförbränningen. Nu går jakten vidare på hushållens spillvärme.

Impactbolaget Enduce har utvecklat golvbrunnen som återvinner värmen i vårt duschvatten.

”Den energiåtervinner med en verkningsgrad på 70 till 75 procent”, berättar bolagets vd Thomas Holmberg.

Enduce är ett forskningsbaserat bolag grundat av den tekniska doktorn och uppfinnaren Henrik Hagman och konstruktören Gustav Svenson och det ligger många års utveckling bakom produkten. Det har tagit tid att få den så enkel som möjligt.

”Det ska inte behövas en massa pumpar och sensorer och den typen av lösningar. För att göra största möjliga nytta till minsta möjliga kostnad och klimatbelastning så gäller det att skapa ett system som verkar och fungerar passivt men samtidigt högeffektivt”, förklarar Thomas Holmberg.

En traditionell värmeväxlare är hjärtat i det hela.

”Vi har valt att inte utveckla våra värmeväxlare själva utan

använder industriella plattvärmeväxlare från Alfa Laval. Det är en tillgänglig och robust teknik som passar oss jättebra, delvis då det gör oss lätt skalbara.”

Tekniken fungerar så att golvbrunnen för över värme från använt duschvatten till inkommande kallvatten.

”Vi cirkulerar inget vatten. Besparingen ligger i att du får förvämt kallvatten till duschen som ligger på 30–35 grader. Då behövs betydligt mindre varmvatten. Där har du själva besparingen, en minskad varmvattenförbrukning i hushållet och ett lägre effektbehov.”

Tekniken lämpar sig lika bra i villor och småhus som i stora fastigheter som lägenhetshus. Men även i kommersiella och publika fastigheter som badhus och sporthallar hoppas Enduce komma in med sin golvbrunn.

”Om man tittar på vad man ska försöka spara på, vatten absolut, det är viktigt. Men

uppvärmningen av vatten har cirka 20 gånger större påverkan på energi, klimat, miljö och plånbok. Så kan man minska uppvärmningen av vattnet så gör man stor skillnad”, påpekar Thomas Holmberg.

Enduce har genomfört verifieringsprojekt med ett antal olika aktörer inom bygg, som fastighetsägare, tillverkare inom VVS och prefabricerade badrum.

”Nu har vi en produkt tillgänglig och har etablerat serietillverkning. Vi har börjat leverera ut till våra första kunder nu under mars månad.”

Bolaget har initialt fokuserat på större fastigheter i nybyggnation.

”Vi har dock konjunkturen emot oss just nu, men ser ändå ett stort intresse och har flera projekt som vill installera den här typen av teknik.”

Enduce hoppas sälja ungefär 500 enheter under 2024.

”Det ser ljus ut med tanke

på de projekt som vi har dialog med.”

Det är dock inte bara konjunkturen som är en utmaning. De flesta kommuner i Sverige kräver att en fastighetsägare ber om lov när det gäller energiåtervinning ur spillvattnet, enligt Rikard Silverfur, chef för utveckling och hållbarhet på Fastighetsägarna Sverige.

”Frågan är sedan hur kommunerna hanterar en sådan ansökan från fastighetsägare. Där skiljer det sig väldigt mycket. Flera kommuner säger i dag helt enkelt nej”, förklarar Rikard Silverfur.

Enduce har också stött på frågor kring detta.

”Men vi kan konstatera att vår lösning inte ställs inför den utmaningen eller den typen av regelverk. Det är aldrig fel eller otillåtet att sätta in vår teknik då man som fastighetsägare alltid har rätt till den värme man själv tillför till fastigheten”, säger Thomas Holmberg.

”En farhåga från kommun-

ernas sida beror på att vissa lösningar som finns på marknaden är värmepumpsbaserade. Att man aktivt kyler avloppsvattnet, då kan man i teorin bryta mot gällande bestämmelser, men så länge man inte spolar ut kallare avloppsvatten än det inkommande tappkallvattnet till fastigheten så är det inga problem.”

På Fastighetsägarna driver man också på för att undanröja alla hinder och eventuella oklarheter.

”Svenskt Vatten har remitterat ett förslag på en ny lydelse i de allmänna bestämmelserna som kommunerna går efter där det tar bort kravet på tillstånd för energiåtervinning. De inser att det inte finns något lagligt stöd för en kommun att vägra någon fastighetsägare detta”, förklarar Rikard Silverfur.

PER OLOF LINDSTEN

per-olof.lindsten@di.se
08-573 650 00

Vi kan få svinnnet i livsmedelskedjan att minska

☛ **En tredjedel av all mat** som produceras i världen äts inte upp. Samarbete genom hela livsmedelskedjan är en nyckel för minskat klimatavtryck, bättre lönsamhet och ökad självförsörjningsgrad. Växa stöttar både lantbruk och livsmedelsindustrin i arbetet med att minska förlusterna.

Matsvinn av producerad mat står för nästan tio procent av utsläppen av växthusgaser i världen*, enligt siffror från Livsmedelsverket. Svinnet påverkar på klimat och miljö blir ännu större om förluster inom hela produk-

Malin Hidgård, hållbarhetschef på Växa.

tionskedjan räknas in i form av exempelvis foderspill på gården eller råvaror som inte håller rätt kvalitet för att bli livsmedel. Att minska svinn och förluster genom hela livsmedelskedjan är därför ett måste ur miljö- och klimatsynpunkt.

– Matsvinn är en viktig fråga där alla kan bidra! Vi konsumenter behöver bry oss mindre om datummärkning och lära oss mer om hur man tar tillvara rester. Eftersom svinnnet uppstår i hela livsmedelskedjan krävs samarbete för att minska det: från lantbrukarna i ena änden till konsumenterna i den andra, plus alla där emellan, säger Malin Hidgård, hållbarhetschef på Växa.

Hållbara lösningar är lönsamma

Livsmedelsindustrin bidrar genom att arbeta med nya råvaror och processer samt med förpackningar som ger maten längre hållbarhet.

– Det finns även potential för lantbruket att bidra till minskat svinn, bland annat genom att använda biprodukter som inte kan bli mat, till att bli foder till djuren. Minskade förluster inom lantbruket och förädlingsledet bidrar dessutom till bättre lönsamhet inom livsmedelsproduktion, säger Malin Hidgård.

Växa stöttar livsmedelsföretagen

Växa har lång erfarenhet av att stötta lantbrukens arbete för ökad resurseffektivitet. Med brett kunnande i allt från bygg, ekonomi, växtodling, foderproduktion till veterinär kompetens, hjälper de lantbrukare att minska förlusterna på gården genom förebyggande djurhälsa och mer resurseffektiva

produktionsmetoder. Nu har även livsmedelsindustrin fått upp ögonen för Växas kompetens.

– Fler och fler livsmedelsföretag inför program för att motivera lantbrukare att jobba med hållbarhetsfrågor. Vi har verktyg för att stötta mejeriers och slakteriers arbete och även arbetssätt och metodik som motiverar lantbrukare, avslutar Malin Hidgård.

FAKTA

Växa är ett kunskapsföretag med visionen att skapa en ökad och hållbar livsmedelsproduktion. Växa säljer rådgivning, service och produkter för förbättrad ekonomi och hållbarhet i lantbruks- och livsmedelsföretag.

* Källa: Livsmedelsverket

Läs mer på:
www.vxa.se/hallbart-lantbruk

Meritmind matchar rätt

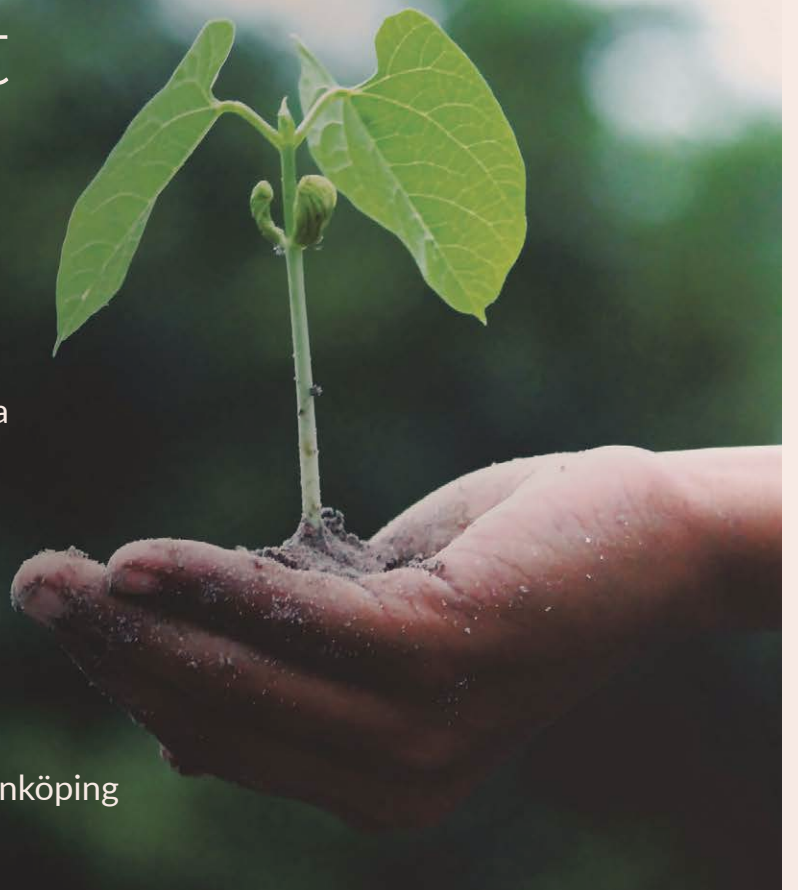
Meritmind har kandidater som står redo för att möta upp mot det komplexa behovet av CSR- och hållbarhetskompetens. Tillsammans med ditt företag kan vi kartlägga hur just ert kompetensbehov ser ut.

Med vår gedigna erfarenhet och metodik kan vi därefter identifiera och matcha rätt kravprofil för roller som exempelvis hållbarhetsstrateg, hållbarhetscontroller och hållbarhetsredovisare.

Konsult- och rekryteringstjänster inom ekonomi och hållbarhet.

Läs mer på meritmind.se/hallbarhet

Stockholm | Göteborg | Malmö | Uppsala | Linköping | Västerås | Jönköping

Värmepumpar kan hjälpa elnätet: tjänar pengar åt husägare

🔌 **Ny teknik kan göra** så att värmepumpar både använder energi mer ekonomiskt och bidrar till att stabilisera elnätet. Genom att fungera som energilager kan de till och med göra så att husägaren får betalt – på samma sätt som batteriägare. Konceptet kallas flexready och har utvecklats av den svenska värmepumpstillverkaren Qvantum.

Qvantum har väckt stor uppmärksamhet under det senaste året. Bolaget är uppbyggt runt människor från både energi och värmepumpsbranscherna och det har gjort att man angripit problem på lite ovanliga sätt.

De nya värmepumparna från Qvantum har en funktion som kallas "flexready". Det betyder att de är gjorda för att kunna vända elmarknadens svängningar till kundernas fördel.

– Allt handlar ju om att sänka energikostnaden för kunden, oavsett hur det görs. Det säger Maria Malm Skarin som är Sverigechef på Qvantum. Maria har ett förflutet i energibranschen och har bland annat arbetat med elnätsverksamheter.

– Därför jobbar vi med vad vi kallar ekonomisk optimering eller eCOP. Köp energi när den är billigast, lagra som hett vatten och använd när energin är dyr.

– Alla har ju märkt hur elpriserna svänger kraftigt. Inte bara över tid, utan under ett och samma dygn.

Svängningarna beror dels på att det används olika mycket el vid olika tider på dygnet, dels på att alltmer el kommer från sol och vind. Det är energikällor som inte kan styras utan där tillgången till el styrs av vädret. Detta ger varierande priser men det gör det också svårt att dimensionera och hantera belastningen på elnätet.

Upp till 90 grader

– Våra värmepumpar hanterar detta på två sätt, berättar Maria.

– De jämför husets beräknade behov med det kommande dygnets elpriser. På så sätt kan vattentanken fungera som ett "termiskt

batteri". Det vill säga att energi lagras i form av varmt vatten när elen är billig och sedan används energin när elen är dyrare.

Tack vare att Qvantums värmepumpar inte lagrar varmvatten för bad och kök i tanken, utan värmer detta via en värmeväxlare, så kan tanken "överbildas" ända upp till 90 grader och det gör att ännu mer energi kan lagras.

Den som har solen kan göra en ännu bättre affär. När solen skiner mest får man också

minst betalt för sin el. Genom att då använda den till att ladda sin värmepump med värme som kan användas när elen är dyr ger det mer förtjänst även här.

– Det sparar inte bara pengar utan även miljö eftersom det är när elen är dyr som de minst miljövänliga kraftverken behöver startas upp.

Stabiliserar elnätet

Den ökande andelen el från sol och vind skapar också en risk för svängningar i frekvensen på elnätet. Det gör att Svenska Kraftnät vill kunna styra både hur mycket el som går ut på nätet och hur mycket som tas ut från det. Idag kan den som har batterier "hyra ut" dessa till Svenska Kraftnät då de kan hjälpa till att både ta emot och lämna ifrån sig energi. Beroende på vad elnätet behöver.

Elpatronen i Qvantums värmepumpar är kopplad till tanken som i sin tur är ett naturligt termiskt batteri. Därför kan den blixtnsabbt sättas igång när elnätet riskerar att få för mycket el som blir svårt att hantera.

– Det finns exempel på lokala elnätsbolag som erbjuder sina kunder stora rabatter om de låter nätbolaget styra elbilsladdare just för att avlasta nätet. Med vår teknik kan vi koppla ihop 1000-tals värmepumpar och erbjuda nätbolagen att sekundsnabbt dra ner förbrukning på tillsammans flera Megawatt. Vi planerar stora system i Europa med små och stora värmepumpar som både kylvärmer och värmer fossilfritt. När de kopplas ihop på samma sätt blir effekten massiv.

Qvantum visar sina nya värmepumpar på Nordbygg i Stockholm den 23-26 april.

Stellar Capacity har nyligen lanserat en utbildning kring future foresight. "Vårt mål är att utbilda minst 500 nordiska ledare i future foresight under de kommande åren", säger vd:n Claudia Olsson.

Framtidsspaning ska före

I den senaste riskrapporten från World Economic Forum varnar experter och ledare för ökande nivåer av instabilitet. Samtidigt trendar begreppet future foresight på techfestivalen South by Southwest i Austin, Texas. Men vad handlar future foresight egentligen om?

Pandemin har lärt oss en läxa. Det går inte längre att bara extrapolera nuläget när vi försöker blicka in i framtiden.

"Många hade nog tänkt tanken att världen skulle kunna drabbas av en pandemi, men man tog inte hotet på tillräckligt stort allvar", säger Claudia Olsson, grundare och vd för utbildningsföretaget Stellar Capacity.

"Kärnkraftskatastrofen i Fukushima och klimatförändringar är andra exempel."

Att förbereda sig och sin organisation för en allt mer komplex framtid har i dessa tider av hälsokriser och geopolitisk oro blivit allt viktigare. Och en allt hetare trend.

I Global Risk Report 2023 från World Economic Forum varnade experter och ledare för att världen står inför ökande nivåer av instabilitet. 30 procent av de tillfrågade experterna i rapporten varnar för att instabiliteten kommer att öka under de kommande två åren, medan 63 procent förväntar sig att den kommer att öka betydligt under de kommande tio åren.

Även på den hajpade tech- och musikfestivalen South By Southwest i Austin, Texas, för några veckor sedan stod det som kallas future foresight i centrum.

Future foresight, eller framtidsstudier, handlar om att på ett systematiskt sätt utforska potentiella framtids-scenarier och deras konsekvenser. Även om det trendar just nu finns det kopplingar ända tillbaka till perioden efter andra världskriget då industrisamhället växte fram samtidigt som hotet om global konflikt låg kvar. Organisationer och regeringar började inse behovet av att planera för långsiktiga förändringar och störningar.

"Future foresight handlar

Claudia Olsson, grundare och vd för utbildningsföretaget Stellar Capacity. FOTO: PRESSBILD

inte om att kunna förutse framtiden, det kan ingen göra. Det handlar om att arbeta med framtids-scenarier baserade på trender, signaler och ovanliga mönster för att kunna förebygga risker och ta tillvara på nya möjligheter", säger Claudia Olsson.

Hon lyfter två begrepp som beskriver framtida händelser. Dels black swans, det vill säga oväntade skeenden med stor påverkan, och dels grey rhinos, vilket handlar om stora trender som man ser på horisonten men som ändå inte resulterat i en åtgärd.

Medan det tidigare bara varit ett fåtal futurister som på riktigt haft tillgång till de kunskaper och verktyg som

behövs för att studera framtiden kommer det att krävas att många fler får ta del av denna kunskap, menar Claudia Olsson.

"Det behövs för att vidga perspektiven, få in fler roller och komma bort från filterbubblor."

För att bidra till att sprida dessa insikter och kunskaper har hennes bolag Stellar Capacity nyligen lanserat en utbildning kring future foresight.

"Vårt mål är att utbilda minst 500 nordiska ledare i future foresight under de kommande åren."

Programmet, som sträcker sig över tre dagar, riktar sig mot chefer och ledare från försvaret, offentlig sektor,

FOTO: PRESSBILD

En av utbildningens krisövningar tar plats i Sveriges första kärnreaktor R1, som inte längre är i bruk. De röda lamporna i hallen gör simuleringen verklighetstrogen. FOTO: PRESSBILD

”Många av de trender och signaler som finns för att basera sina framtidsscenarioer på finns inte i det egna företaget eller organisationen utan då måste man bygga nätverk.”

CLAUDIA OLSSON, GRUNDARE OCH VD FÖR
UTBILDNINGSFÖRETAGET STELLAR CAPACITY

NÅGRA AV FÖRETAGEN SOM HAR DELTAGIT

■ Exempel på organisationer och företag som skickat deltagare till framtidsstudiekurserna hos Stellar Capacity: Saab, Skandia Fastigheter, Försvarets Materielverk, LinkedIn, Hand in Hand, Trimble, De Laval.

Bygga risker

näringsliv och civilsamhälle.

”I programmet föreläser några av världens främsta futurister som Paul Saffo från Stanford university, Anders Sandberg från Future of humanity institute på Oxford, Scott Smith, författare till boken ”How to future” och Alf Rehn, professor vid Syddanska universitet”, säger Claudia Olsson.

”Alf Rehn lyfter bland annat tabun vad gäller framtidsspaningar. I vissa bolag får vissa framtidsscenarioer inte diskuteras för att de inte stämmer in med bolagets nuvarande verksamhet och vision. Det kan till exempel vara ett energibolag som inte vill se en framtid med fossila bränslen.”

Föreläsningarna varvas

med krisövningar, exempelvis en som tar plats i Sveriges första kärnreaktor R1. Kärnreaktorn som inte längre är i bruk ligger på Kungliga Tekniska Högskolans campus. De röda lamporna i hallen gör simuleringen än mer verklighetstrogen.

”Där genomför vi en övning där deltagarna måste möta en kris för att se hur de reagerar, hur de kan förbereda sig och vilka typer av resurser, kompetenser och kontakter de behöver för att bli mer resilienta.”

Att bygga nätverk är centralt, menar Claudia Olsson.

”Många av de trender och signaler som finns för att basera sina framtidsscenarioer

på finns inte i det egna företaget eller organisationen utan då måste man bygga nätverk. Något som en av våra föreläsare, professor Alf Rehn, också pekar på är att näringslivsledare ofta läser och tar till sig samma typ av information. Men i dag ser vi en stor konvergens mellan olika teknikområden, exempelvis hur AI och biologi kopplas samman. Kanske behöver man läsa Nature eller andra forskningstidningar också för att kunna se världen ur fler perspektiv.”

JILL BEDEROFF
jill.bederoff@di.se
08-573 650 00

”Man måste vara lyhörd för de små signalerna”

I en allt mer komplex och osäker omvärld handlar framtidsspaningar i försvarskoncernen Saab om att hitta en balans mellan 20-åriga prognoser och ett agilt, flexibelt arbetssätt, menar Stefan Andersson på Saab Strategy and Technology.

”Vi vill bygga resiliens, en motståndskraft mot förändringar, men också förbereda oss på att använda och utnyttja förändringar”, säger Stefan Andersson på Saab Strategy and Technology.

Att kunna vara anpassningsbar och flexibel i ett företag som försvarskoncernen Saab där produkternas livscyklar är extremt långa, 40 år för en ubåt för att ta det mest extrema exemplet, och 20-åriga prognoser är självklart utmanande.

”Vi verkar ju också i en väldigt politiserad bransch, så för oss handlar det inte bara om kunder och teknologi utan även om geopolitiska dimensioner och det legala ramverket. Vi jobbar med så kallade Pestel-analyser för att täcka in de olika dimensionerna.”

I en Pestel-analys ingår dimensionerna politik, ekonomi, sociologi, teknologi, miljö och juridik.

”Men i dagens geopolitiska osäkerhet behöver vi göra hela systemet mer agilt. Våra långtidsprognoser går i dag fram

”Våra långtidsprognoser går i dag fram till 2045, men vi har ett glapp mellan det långsiktiga och det närtida. Där behöver vi bli bättre”, säger Stefan Andersson på Saab Strategy and Technology.

FOTO: PRIVAT

till 2045, men vi har ett glapp mellan det långsiktiga och det närtida. Där behöver vi bli bättre. Men det är svårt, inte minst när dagens fulla orderböcker går före för det som behöver göras i dag för att vara rätt positionerade imorgon.”

Insikter som Stefan Andersson tog med sig från Future foresight-programmet var bland annat att tydligare reflektera över innebörden i de framtidsscenarioer man bygger, att förstå dess innebörd och att det i sin tur leder till ett annat beteende nu för att möta dessa scenarier.

”I dag är det kanske tre, fyra personer som jobbar med omvärldsanalys i en organisation och redovisar

analyser på en powerpoint för en ledningsgrupp. Sedan är man färdig. Jag tänker att vi kan jobba lite mer med workshops för att engagera hela verksamheten och ytterst få våra 24 000 anställda att förstå vart vi vill och varför och se sin plats i den utvecklingen.”

Att måla upp och visualisera framtiden genom så kallad spekulativ design är också en värdefull metod, menar Stefan Andersson. Spekulativ design handlar om att utmana föreställningar vi har om hur världen fungerar och i stället utforska hur världen och vårt samhälle skulle kunna se ut. En framtid som inte behöver förhålla sig till dagens regler och sanningar.

”Hur skulle framtiden då kunna se ut och vad blir konsekvensen för oss, i första skedet, i andra skedet och så vidare.”

Ett annat viktigt medskick från utbildningen handlade om att inte förblindas av hajpade megatrender.

”Det är lätt att fånga megatrender med buzzwords som AI och digitalisering, men många verkliga transformationer börjar med små signaler. Dessa måste man vara lyhörd inför och inte fixera sig vid det som är hajp. Att ha en sida två med lista över bubbblare är ett bra tips.”

JILL BEDEROFF

”Vi ska vara relevanta även i framtiden”

Som fastighetsbolag jobbar Skandia Fastigheter redan i dag med att titta på klimatrisker och vad olika scenarier kan innebära, men nu vill bolagets innovationschef Emma Henriksson vässa framtidsspaningarna ytterligare.

”Vårt uppdrag är att säkra att vi har en långsiktigt resilient affärsmodell. Vi ska vara relevanta för våra ägare och kunder även i framtiden och i det ligger att ha koll på trender och förändringar i vår omvärld och driva det utvecklingsarbete som behövs”, säger Emma Henriksson, innovationschef på Skandia Fastigheter.

Skandia Fastigheter äger, förvaltar och utvecklar kontor, bostäder, köpcentrum och samhällsfastigheter, huvudsakligen i de tre storstadsregionerna. Bolagets 134

Emma Henriksson, innovationschef på Skandia Fastigheter. FOTO: LINDA BROSTRÖM

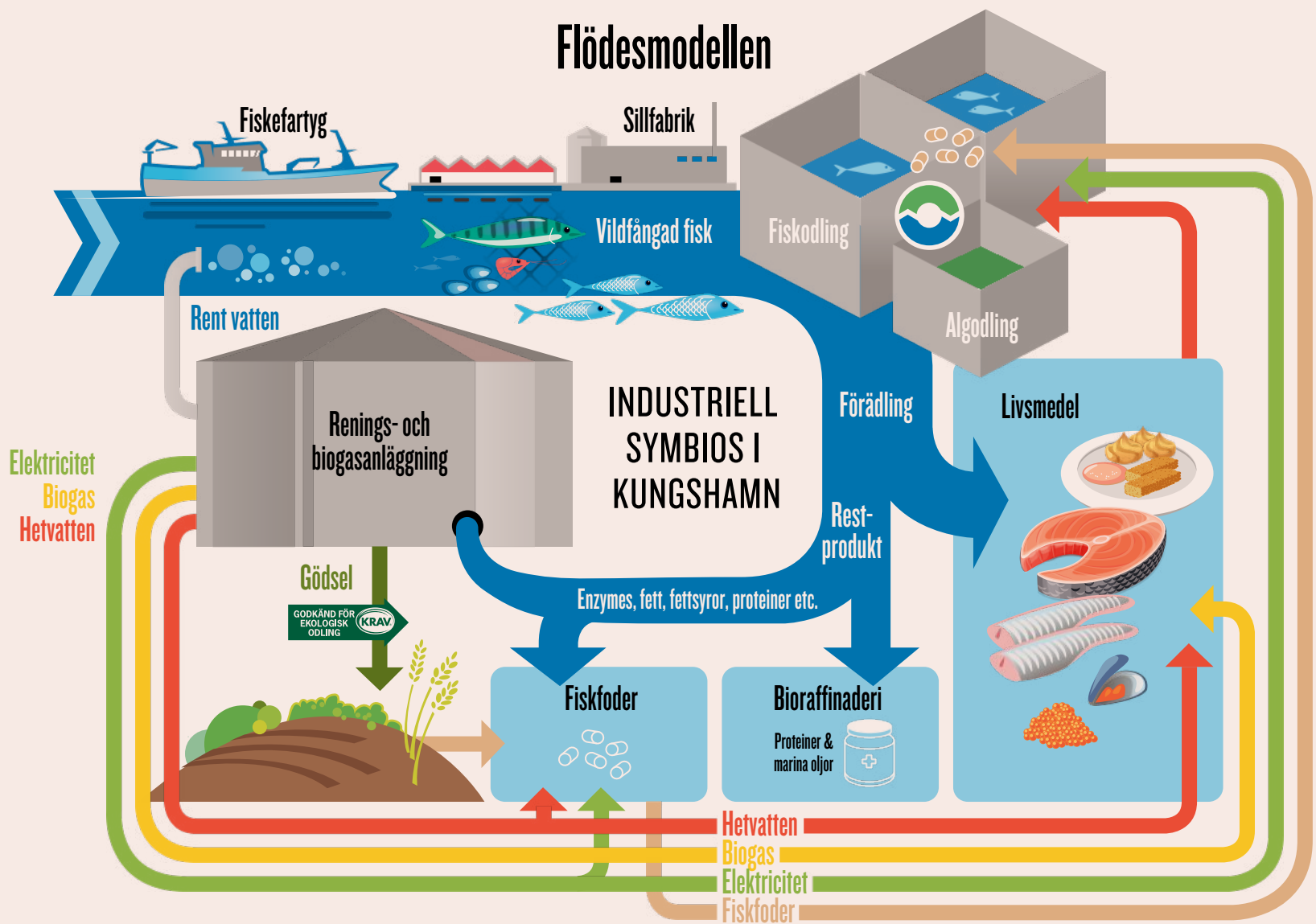
fastigheter, eller 1,2 miljoner kvadratmeter, är fördelade på kontor, köpcentrum, bostäder och samhällsfastigheter.

För ett och halvt år sedan startade Skandia Fastigheter en strategisk utvecklingsavdelning där Emma Henriksson jobbar tillsammans med sju medarbetare.

”Vi har samlat kompetens som tidigare var utspridd i organisationen. Vi har spets inom hållbarhet, teknikutveckling, it och innovation. Vi jobbar väldigt nära övrig verksamhet, såväl fastighetsförvaltning som fastighetsutveckling, men vi ska ligga i framkant, omvärldsbevaka och bygga kunskap. Vi ger också föreläsningar och arrangerar miniutbildningar till olika yrkeskategorier i bolaget, oftast flera per månad.”

Som fastighetsbolag jobbar Skandia Fastigheter redan i dag med att titta på klimatrisker och vad olika scenarier kan innebära, såväl generellt för verksamheten som för varje fastighet för att kunna anpassa dem.

JILL BEDEROFF

Ny satsning på framtidens hållbara fiskberedning

➔ **Swedish Pelagic Foundation arbetar** för att stärka och lyfta den svenska pelagiska fiskerieringen med hänsyn till miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Stiftelsen har för avsikt att möjliggöra ökad lossning av pelagisk fisk, till exempel sill, skarpsill, makrill, genom etablering av en ny beredningsanläggning i Kungshamn.

Nyttig, klimatsmart proteinkälla

Sverige har tillgång till fiskekvoter som innebär att vi kan förse Sveriges befolkning med mer än en miljard portioner pelagisk fisk i händelse av kris. Den pelagiska fisken kan dock förtjäna en plats på tallriken oftare även i normala tider.

– Förutom att pelagisk fisk är nyttig, näringsrik mat som kan bidra till vår livsmedelsförsörjning så är det ett klimatsmart livsmedel säger Morgan Bråse från Swedish Pelagic Foundation. Investeringar i bränslesnåla fartyg och välplanerade fiskeresor resulterar i ett koldioxidutsläpp på 0,6 CO₂-ekvivalenter per kilo ätlig del fisk*, väl i nivå med vegetabiliskt protein och betydligt lägre än andra animaliska proteiner.

Investering i utökad svensk beredningskapacitet

Svensk pelagisk beredningsindustri har inte varit konkurrenskraftig och antalet beredningsanläggningar har successivt minskat. Idag finns endast tre anläggningar som kan bereda större mängder pelagisk fisk. De har enbart kapacitet att ta emot och bereda

cirka 30 procent av de pelagiska kvotvolymerna som fisket förfogar över. Resterande volymer landas utomlands.

För att skapa högre mervärde i Sverige av den pelagiska fisken har stiftelsen tagit

initiativ till att etablera en ny sillfabrik och proteinfabrik på västkusten och nästa steg är att söka erforderliga tillstånd.

Tillvarata hela resursen

När fisk landas och bereds erhålls även en restprodukt i form av avskär. Vid filetering av sill uppgår avskäret till drygt 40 procent av fiskens vikt. Det är viktigt, såväl av miljöskäl som av ekonomiska skäl, att ta till vara och nyttja hela fisken.

– När vi bygger sillfabriken kommer det även att byggas en proteinfabrik intill för beredning av protein och marina oljor. På så sätt kan vi själva skapa mervärde av restprodukten och minska transporter till alternativa anläggningar. Idag saknar Sverige en motsvarande anläggning och restprodukterna från fiskberedning måste exporteras med längre transporter som följd.

Samarbeten ger möjligheter till cirkularitet och resurseffektivitet

– En etablering i Kungshamn skulle ge möjlighet till samarbeten med ett kluster av företag verksamma inom fiskberedning och annan marin verksamhet säger Therese Mancini (S), kommunalråd i Sotenäs kommun. I Kungshamn finns exempelvis en biogasanläggning som renar processvattnet från befintliga fiskberedningsindustrier och producerar el, hetvatten och gas som kan nyttjas av industrierna. Samma företag planerar för en landbaserad laxodling och kommer att vara i behov av råvara till sitt fiskfoder, vilket exempelvis skulle kunna komma från sillfabriken.

Befintliga och tillkommande företag kan också samarbeta om exempelvis personal för bättre resursutnyttjande. Från stiftelsen tror vi att det finns fler områden där samarbete kan ge ömsesidiga ekonomiska fördelar och ökad miljömässig hållbarhet.

* <https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/expertiser/riise-klimatdatabas-for-livsmedel>

”Space-as-a-Service” en möjliggörare för accelererad omställning

👉 När EU driver på för att nå klimatneutralitet år 2050 kan Sverige spela en viktig roll. I Sveriges nordligaste län finns ett epicentrum för pågående nyindustrialisering. Den storskaliga etableringen av industrier skapar nya behov i lokalsamhället som måste mötas omgående.

Vägen av storskalig expansion av industrier i nordligaste Sverige skapar internationellt intresse för regionens utmärkta förhållanden sett till tillgänglig energi, yta och förnybara resurser. Samtidigt sker expansionen med stora utmaningar vad gäller samhällelig beredskap och social infrastruktur. Regioner som historiskt jobbat med befolkningsbevarande insatser förbereder sig nu för en inflyttningsvåg; 100 000 nya jobb till Sveriges nordligaste län till år 2035* är en av bedömningarna.

– Här krävs planerad flexibilitet i samhälls- och stadsutvecklingen för att fylla det tillfälliga behovet under tiden som kommunen bygger nytt eller anpassar befintliga byggnader, utan att gå emot hållbarhetsmålen, säger Lina K Wiles, hållbarhetschef på Adapteo.

Attraktiva miljöer

Det handlar om Space-as-a-Service, eller anpassningsbara modulbyggnader. Dessa kan användas för skolverksamhet, vårdcentraler, barnomsorg eller fungera som trivsamma lägenheter. Kvalitetskraven är lika högt ställda som för nya, permanenta byggnader.

– Vi ser det som helt väsentligt att skapa attraktiva miljöer för att människor ska trivas och må bra, och det har vi förstått från dia-

loger med svenska kommuner att de också tycker är viktigt, säger Johanna Persson, vd på Adapteo.

Byggnaderna kan föras upp på kort tid, anpassas efter behov och sedan plockas ner när behovet är tillgodosett. Då återställs modulerna till nyskick och kan återvändas för nya tillfälliga lokalbehov.

– Många företag och kommuner fokuserar just nu på att bygga nya permanenta lösningar och på den miljöpåverkan som dessa lösningar har. Man glömmer att det går att följa sina hållbarhetsambitioner även under tiden för samhällstillväxten. Delvis har det att göra med att man inte ser modulbyggnader som en strategisk resurs i kalkylen – men också för att det finns en förutfattad mening om att något som är temporärt och kort-siktigt skulle vara mindre hållbart, säger Lina K Wiles och fortsätter:

– I vårt fall är det snarare så att klimatavtrycket är mycket mindre än för en traditionell byggnad, eftersom modulerna återanvänds, inte kräver betonggrund och har en lättare konstruktion.

Det finns också möjlighet att välja till solpaneler till sin modulbyggnad och andra

Lina K Wiles, hållbarhetschef på Adapteo, och Johanna Persson, vd på Adapteo.

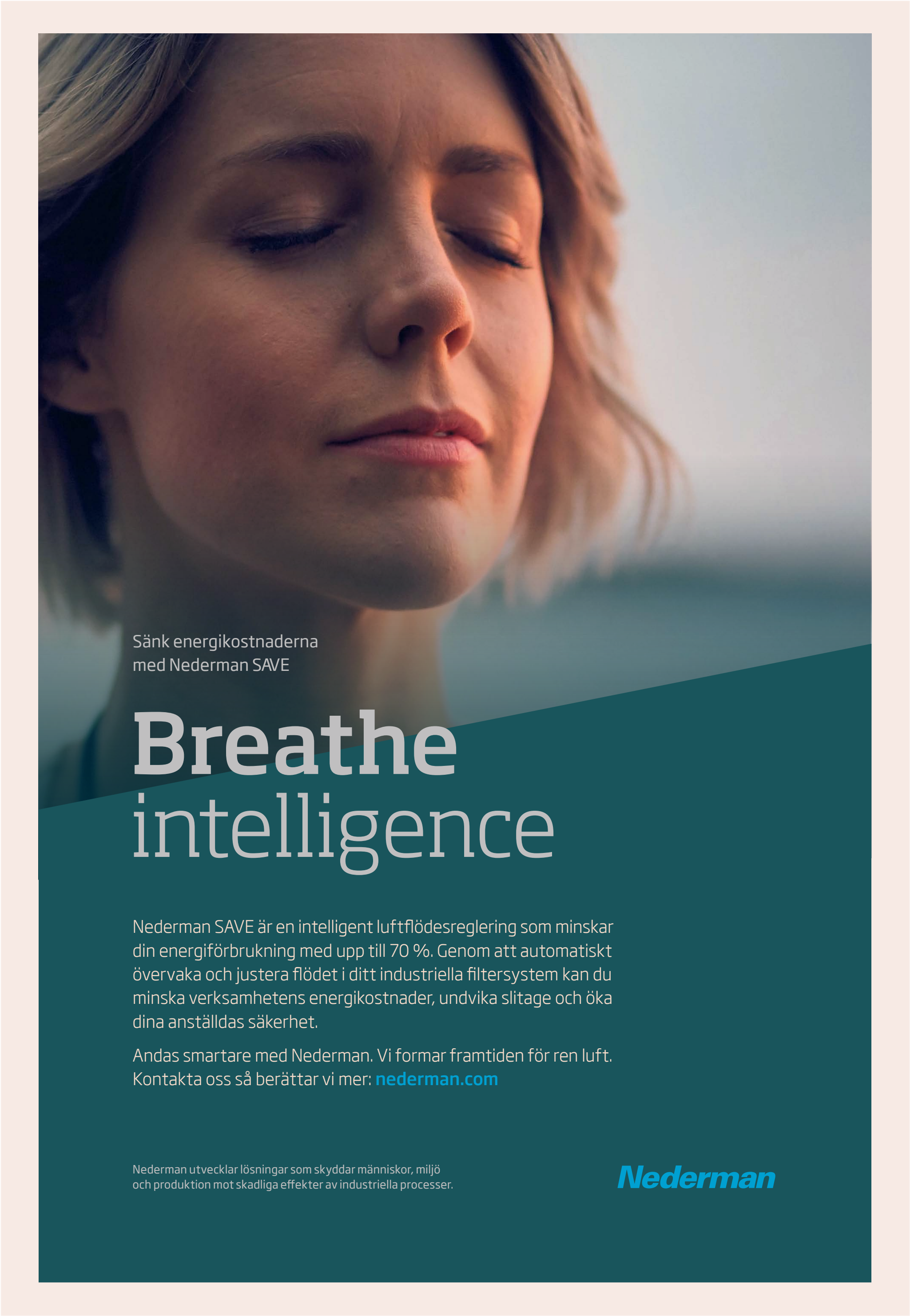
energieffektiviseringslösningar, för den som vill ta mer av ett helhetsgrepp kring hållbarhetsprestandan.

En del av lösningen – inte hela svaret

De flexibla modulbyggnaderna fungerar som en strategisk del av lösningen på utmaningarna med snabbväxande samhällen, inte som ersättning av permanenta byggnader.

– För att ta exemplet Norrland handlar det om många kommuner som har väldigt olika utmaningar. Oberoende om det är den växande industrin som har akuta boende- eller kontorsbehov – eller om det är det närliggande samhället som behöver utöka välfärden för att svara på de nya ökade invånarbehoven, så är vi en snabb, hållbar och kvalitativ lösning, fastslår Johanna Persson.

* Sveriges Radio 2023.

Sänk energikostnaderna
med Nederman SAVE

Breathe intelligence

Nederman SAVE är en intelligent luftflödesreglering som minskar din energiförbrukning med upp till 70 %. Genom att automatiskt övervaka och justera flödet i ditt industriella filtersystem kan du minska verksamhetens energikostnader, undvika slitage och öka dina anställdas säkerhet.

Andas smartare med Nederman. Vi formar framtiden för ren luft. Kontakta oss så berättar vi mer: nederman.com

Nederman utvecklar lösningar som skyddar människor, miljö och produktion mot skadliga effekter av industriella processer.

Nederman

Tungviktare får in 45 miljoner till nytt AI-bolag för skogsägare

Adam von Corswant och Peder Stahle får ett år efter starten in en stor investering från Norrsken till sitt AI-bolag Terra Labs. Trots att duon ännu inte lanserat sin första produkt värderas företaget till 245 miljoner kronor, kan Di avslöja.

”Vi kommer att vara med och revolutionera skogsindustrin med hjälp av AI, satelliter och tech”, uppger Peder Stahle.

En tung duo står bakom ett nytt svenskt AI-bolag, Terra Labs. Adam von Corswant var mellan 2011 och 2022 anställd på betaljätten Izettle i roller som chefsingenjör och teknikchef, medan Peder Stahle var produktchef på Izettle mellan 2010 och 2016 innan han gick över till samma roll på nät-läkaren Kry mellan 2017 och 2023.

Nu har Terra Labs, som bildades så sent som i april i fjol,

füllt på kassan med 45,5 miljoner kronor i en nyemission. Enligt handlingar från Bolagsverket som Di tagit del av är det Niklas Adalberths investeringsbolag Norrsken som står för hela summan, i en affär som värderar bolaget till nästan 245 Mkr med de nya pengarna inräknade.

Företaget har inte lanserat sin tjänst brett. Di har sökt grundarna, som ännu inte vill ställa upp på en intervju, men Peder Stahle återkommer med svar i ett mejl.

”Det är såklart oerhört glädjande att Norrsken tror så hårt på Terra Labs. För precis som vi vill de vara med och göra skillnad och lösa riktiga problem. Alla vi i teamet på Terra Labs har erfarenhet att snabbt driva utveckling och förändring, och när vi snart lanserar Terra Labs så är vi fortfarande i ett tidigt skede men med oändliga möjligheter.”

Terra Labs har heller inte

Enligt Terra Labs beskrivning hos Bolagsverket handlar deras verksamhet om att ”utveckla tekniska lösningar baserat på satellitdata och artificiell intelligens för övervakning och analys av mark”.

FOTO: PONTUS LUNDAHL

Adam von Corswant och Peder Stahle har grundat Terra Labs.

FOTO: PRESSBILD

offentliggjort exakt vad verksamheten ska kretsas kring. Men enligt deras egen beskrivning hos Bolagsverket handlar det om att ”utveckla tekniska lösningar baserat på satellitdata och artificiell intelligens för övervakning och analys av mark”. Enligt Di:s uppgifter kommer produkten framför allt att säljas till skogsägare som förvaltar sina ägor.

”Vi kommer att vara med och revolutionera skogsindustrin med hjälp av AI, satelliter och tech. Lanseringen är runt hörnet och då är vi beredda att berätta allt. Tills dess så jobbar vi intensivt vidare och har fullt fokus på det”, skriver Peder Stahle i sitt mejl.

Terra Labs har tidigare tagit in runt 6 Mkr från Cofounded Kapital. Bakom investeringsbolaget står en trio teknikmiljardärer: deras tidigare chef Jacob de Geer som grundade Izettle, spelveteranen

Di DIGITAL

■ Det här är en artikel från Di:s sajt om startups, internet och det digitala näringslivet.

■ Läs mer på: di.se/digital

Patrick Söderlund som varit toppchef på Electronic Arts och som grundat Embark Studios, samt serieentreprenören Hjalmar Winbladh som var med och startade EQT Ventures.

Efter affären tar Alexander Danielsson, partner på Norrsken, plats i Terra Labs styrelse jämte de två grundarna och Jacob de Geer som är styrelseordförande.

JOHANNES KARLSSON

johannes.karlsson@di.se
070-161 58 51

DETTA ÄR EN ANNONS FRÅN SKANDIA

Så kan pensionskapitalet göra skillnad

- ➔ Pensionsbolaget Skandia förvaltar närmare 600 miljarder kronor och letar ständigt efter nya investeringsmöjligheter.
 - Det handlar om att skapa en miljö där kapitalet inte bara växer i värde, utan också bidrar aktivt till att bygga en hållbar framtid, säger Gabriel Lundström, hållbarhetschef.

Det globala investeringsbehovet för att genomföra klimatomställningen uppgår till tusentals miljarder dollar. Det offentliga kapitalet kan därför behöva kompletteras med det privata för att kunna genomföra omställningen.

År 2020 sjösatte Skandia en ambitiös klimatfärdplan där man satte målet att fördubbla investeringarna i gröna tillgångar mellan år 2018 och år 2025. Vid årsskiftet 2023-24 hade Skandia cirka 59 miljarder kronor i gröna investeringar, vilket är en ökning med hela 117 procent sedan slutet av 2018.

– Vi har alltså redan två år innan plan uppnått vårt mål att fördubbla investeringar som på olika sätt utgör lösningar för omställningen till en mer klimateffektiv ekonomi, säger Gabriel Lundström.

Bred portfölj av investeringar

Storleken på det kapital Skandia förvaltar tillsammans med sina kunders långsiktiga sparhorisont skapar goda förutsättningar för att investera i tillgångar som på ett tydligt sätt kan bidra till samhällsnyttan, samtidigt som sparkapitalet får potential att växa.

”Vi har alltså redan två år innan plan uppnått vårt mål att fördubbla investeringar som på olika sätt utgör lösningar för omställningen till en mer klimateffektiv ekonomi”

Bland investeringarna finns olika infrastrukturinvesteringar inom förnybar energi, som vindkraft och batteriparker i Sverige och solcellsanläggningar i Afrika, samt gröna obligationer och mer klimateffektiva fastigheter.

– Eftersom vi har möjligheten att bidra till omställningen med kapital ska vi också göra det i de lägen där vi ser att avkastningspotential i relation till risk och samhällsnytta går att kombinera. Det är vårt sätt att inte bara framtidssäkra våra kunders pensioner utan också göra skillnad, avslutar Gabriel Lundström.

Gabriel Lundström, hållbarhetschef, Skandia.

Läs mer och börja spara på:
www.skandia.se

Att pensionsspara hos Skandia

Tänk på att en placering i en försäkring med traditionell förvaltning är förenad med viss risk. Historisk avkastning är ingen garanti för framtida avkastning. Beroende på resultatet i kapitalförvaltningen kan ditt försäkringskapital både öka och minska i värde. Med gröna investeringar menas investeringar i tillgångar som behövs för att kunna minska växthusgasutsläppen över tid. Med grön omställning och klimatomställning menas omställningen från en fossilberoende till en fossiloberoende ekonomi.

skandia :

Så möter du EU-taxonomin krav på hantering av klimatrisker

➔ **I takt med klimatförändringarna** ställs större krav på bolag och investerare. EU:s taxonomi omfattar allt fler verksamheter, inklusive fastighetsbranschen.
– Anpassning till dessa krav blir avgörande. Klimatriskhantering bör därför integreras som en process i alla verksamheter, säger Russell Fatkoulou, VD på RiskMap.

Klimatförändringar kan ha flera negativa effekter på fastigheter. Ökat kylbehov vid värmeboljor kommer att leda till högre driftkostnader, översvämningar kan leda till ökade reparationskostnader, och stigande havsnivåer riskerar att göra fastigheter helt obrukbara.

RiskMap tillhandahåller ett GIS-verktyg med samlad klimatriskdata, där användaren på egen hand kan identifiera risker i sitt fastig-

hetsbestånd.

– De flesta aktörer på den internationella marknaden använder global data, som ofta saknar noggrannhet på lokal nivå. För att kunna ge mer noggranna bedömningar utgår RiskMap från nationell data för de allvarligaste riskerna, som översvämningar, stigande havsnivåer, samt skred- och rasrisker, förklarar Russell Fatkoulou och tillägger:
– Med RiskMap får man bättre beslutsunderlag vid riskhantering av sina fastigheter.

Russell Fatkoulou, VD på RiskMap.

Systematisk klimatriskhantering enligt EU:s direktiv

RiskMap fokuserar på att tillhandahålla tjänster anpassade efter varierande behov.

– När en klimatrisk- eller omställningsanalys tas fram åt våra kunder, uppdateras den löpande under året för att återspegla nya förvärv. Vidare stödjer vi kunder med expertis inom implementering av åtgärder, utveckling av rutiner, samt anpassning av ledningssystem och affärsmodeller för att överensstämma med aktuella EU-direktiv. Vi finns alltid där när vi behövs, säger han.

Många utmaningar för fastighetsbranschen

Fastighetsbolag och investerare står inför många utmaningar. Förutom att utföra klimatriskanalyser på fastigheter man redan äger, behöver man analysera risker innan förvärv.

Att anlita konsulter vid varje potentiellt förvärv är dyrt och omständigt vilket gör att det kan falla mellan stolarna. I annat fall görs

klimatriskanalysen sent i processen, vilket kan få betydande ekonomiska konsekvenser. Därför kräver den nya EU-lagstiftningen att klimatrisker inkluderas i due diligenceprocesser.

– RiskMap har utvecklats för att direkt svara mot detta växande behov. Genom att erbjuda obegränsad tillgång till klimatdata för fastighetsbedömningar, möjliggör RiskMap för sina användare att smidigt integrera klimatriskanalys i sina due diligenceprocesser, utan den ekonomiska och administrativa börda som traditionellt förknippas med sådana analyser, säger han.

RiskMap erbjuder sin tjänst i Sverige men kommer inom kort att expandera till resten av Norden och därefter internationellt.

– Vår vision är att göra hanteringen av klimatrisker till en sömlös process i alla verksamheter, vilket bidrar till en mer hållbar fastighetsbransch i takt med att vi möter klimatförändringarnas utmaningar, avslutar Russell Fatkoulou.

”De som sitter på pengarna måste börja ta andra beslut”

Fokus på att investera i underrepresenterade grundarteam har ökat men i statistiken står det still och i Sverige går det bakåt. Det säger Nora Bavey och Thea Messel, grundare av Europas första impactfond med fokus på kvinnor, etniska minoriteter och LGBTQ-personer.

Riskkapitalbolaget Unconventional Ventures genomförde nyligen den slutliga stängningen av sin och Europas första impactfond som uteslutande investerar i underrepresenterade grundare. Fonden har en så kallad artikel-8 klassificering, vilket är den näst högsta hållbarhetsklassen enligt EU:s Disclosureförordning.

”Hittills har vi offentliggjort elva investeringar och fler kommer inom kort. Vi är också otroligt stolta över att ha med erkända impactinvestorer som Atomico, amerikanska Stardust Equity, Heading for Change och

The Inner Foundation liksom stora institutioner”, säger Nora Bavey, grundare och partner i Unconventional Ventures.

Det tog tre år efter starten 2018 innan den första fonden kunde börja resas.

”Det är den insatsen som vi nu får igen, när vi har kapitalet att investera.”

Var finns de största utmaningarna för er just nu?

”Att röra oss fort nog. Vi har slagit håll på myten om pipeline-problemet och ser att dessa grundare representerar fantastiska investeringsmöjligheter. Nu behöver fler fonder och investerare komma efter”, säger Thea Messel, grundare och partner i Unconventional Ventures.

”En annan utmaning, som är mer generell, är att mer institutionellt kapital behöver tillgängliggöras för ventureinvesteringar i Europa och Norden som helhet.”

Har ert arbete gett några ringar på vattnet?

”Man kan absolut se

”Fler fonder och investerare behöver komma efter.”

THEA MESSEL,
GRUNDARE OCH PARTNER
I UNCONVENTIONAL VENTURE

utveckling över tid när det gäller fokuset på att investera i bolag med positiv impact. Däremot syns denna ambition inte i siffrorna ännu och Sverige rör sig bakåt. Det som behövs är helt enkelt att de som sitter på makten att placera pengar faktiskt börjar ta andra beslut som leder till fler och större investeringar”, säger Nora Bavey.

”Till en början var det bara ett fåtal som tog vår investeringsstrategi på allvar. I dag är den starkt bevisad”, säger Thea Messel.

Det känns trögt att förändra, så vad behövs för att förändra i större skala?

”För några år sedan hade

jag svarat att problemet var att det inte fanns ”bevis” i form av tillräcklig data för att investerare skulle kunna gå ifrån känslan av välgörenhet eller att man investerar i underrepresenterade grundare för att få karmapoäng. Men datan finns där och har funnits från många olika håll ett ganska bra tag nu och den pekar åt samma håll oaktat exakt hur frågeställningen ser ut. Det är nästan så man kan börja fråga sig om investerare inte vill maximera sin utdelning”, säger Nora Bavey. ”Etniskt diversifierade grundarteam ger 30 procent bättre resultat vid en exit än helvita grundarteam, enligt data från Kauffman Fellows. I en nyligen publicerad artikel i Tech Crunch så pekar även ny data på att bolag som grundats av vad de valt att benämna ”underdog founders” utgör 70 procent av de bolag som nått unicorn-status i USA och i UK”, lägger hon till.

JILL BEDEROFF

”Till en början var det bara ett fåtal som tog vår investeringsstrategi på allvar. I dag är den starkt bevisad”, säger Thea Messel (till vänster). Här tillsammans med Nora Bavey. FOTO: PRESSBILD

DETTA ÄR EN ANNONS FRÅN SYSTEMAIR

Med energieffektiv ventilation minskar koldioxidutsläppen

➔ **Ett modernt ventilationssystem skapar** ett bra inomhusklimat och bidrar till bättre hälsa. Dessutom återvinner det upp till nittio procent av värmen i inomhusluften. På så sätt minskar byggnadens totala energibehov.

– Vårt viktigaste bidrag till en hållbar framtid är det arbete som våra produkter utför när de är i drift, säger Lee Morgan, hållbarhetschef på Systemair.

Bostäder och andra byggnader står för en tredjedel av världens koldioxidutsläpp. Att sänka energianvändningen är ett prioriterat mål för EU och senast 2050 ska alla hus vara så kallade ”noll-utsläpps-byggnader”, vilket betyder att de inte ger några utsläpp av fossil koldioxid. Ett sätt att minska energibehovet kan vara att förbättra isoleringen, ett annat att installera modern ventilation.

– Dagens ventilationsanläggningar har ofta värmeväxlare som återvinner värmen i frånluften, alltså i den luft som ventileras ut, berättar Lee Morgan. Äldre anläggningar saknar inte bara värmeväxlare, tekniken är också mer energikrävande. Därför är det ofta en god idé att byta ut ett gammalt system.

Här uppe i norr är det framför allt uppvärmning som drar energi men i många andra länder är det i stället nerkyllning som orsakar utsläpp. En ventilationsanläggning med värmeväxlare kan förstås även ta vara på inomhuskylan och minska behovet av luftkonditionering.

– Förra året räknade vi på hur mycket sparad energi som vår nyförsäljning av energi-

effektiva ventilationsaggregat stod för under ett år. Det motsvarade utsläpp på cirka 500 000 ton koldioxid årligen, motsvarande ungefär 275 000 fossildrivna bilar, säger Martin Dahlgren, VP Products and Technologies på Systemair. Tittar vi på alla våra installerade produkter ackumuleras det till flera miljoner ton minskade utsläpp varje år.

Kraven har skärpts

Inom EU bedöms tre fjärdedelar av alla byggnader vara energi-ineffektiva, men kraven har skärpts, både på nyproduktion och vid renoveringar. Det sätter också högre press på ventilationsleverantörer att tillhandahålla lösningar som är energieffektiva vid alla typer av installationer.

Systemair tillhandahåller ventilationsystem för byggnader i alla storlekar, från villor och småhus till kontor, industrier och sjukhus. Det ena ventilationssystemet är sällan det andra likt eftersom ventilationen måste anpassas till byggnadens utformning och till dess energibehov i stort.

– Det ökade behovet av energisnåla lös-

ningar märks i flera delar av världen. Eftersom vi både har ett av de bredaste sortimenten på marknaden och energieffektivitet som ledstjärna har vi en stor marknadspotential där vi kan erbjuda lösningar för både nya byggnader och för renoveringar, säger Martin Dahlgren.

Hälsan i fokus

En ventilationsanläggning ska förstås inte bara minska byggnadens energibehov, den måste också skapa ett bra inomhusklimat. Det är något som blir allt viktigare i takt med att vi tillbringar alltmer tid inomhus.

– I genomsnitt spenderar vi mer än åttio procent av vår tid inomhus, berättar Lee Morgan. Är luften dålig mår vi inte bra och dessutom blir vi faktiskt mindre effektiva. Ett bra inomhusklimat som håller rätt temperatur och där luften är frisk och ren är avgörande för vår hälsa, välmående och effektivitet.

Martin Dahlgren, VP Products and Technologies på Systemair.

Lee Morgan, hållbarhetschef på Systemair.

FAKTA

Systemair grundades 1974 i Skinnskatteberg. Koncernen har verksamhet i mer än femtio länder och finns i Europa, Nordamerika, Mellanöstern, Asien, Australien och Afrika. Företaget har 6 500 anställda och omsatte tolv miljarder kronor förra räkenskapsåret. Systemair har Europas bredaste sortiment med produkter inom ventilation.

Lantmännen och Yara samarbetar för en mer hållbar odling.

Gödselsamarbete - en nyckelfaktor i omställningen

➔ **Livsmedelsproduktionen står för en fjärdedel av världens koldioxidutsläpp.** Genom gödsel framställd med fossilfria energikällor kan man ta stora steg på vägen mot en klimatneutral matproduktion. Ett samarbete mellan Yara och Lantmännen möjliggör nu en mer hållbar odling.

Mineralgödsel, även kallad konstgödsel eller handelsgödsel, är en av världens viktigaste innovationer och beräknas bidra till ungefär hälften av all mat som tillverkas i världen. Det finns många olika sorters mineralgödsel med olika innehåll beroende på odlingsförhållanden och vilka grödor den ska användas till.

Produktion med lägre klimatavtryck

Yara har en stor forskningsavdelning som testar och utvecklar gödselprodukter. Att bli klimatneutral är en utmaning när själva produkten tillverkas av den fossila naturgasen, men Yara har kommit en bra bit på vägen.

– Jämfört med producenter utanför Europa har våra produkter redan idag 50-60 procent lägre klimatavtryck*, säger Tina Vinnerborg, VP Commercial Sweden.

Men det räcker förstås inte. För att nå detta mål arbetar man för att förbättra dagens teknologier och utveckla morgondagens. Ett spår är att minimera utsläppen av växthusgaser vid tillverkningen. Yara har nu utvecklat en produktionsprocess där man istället för naturgas använder vatten som råvara och där produktionen sker med hjälp av förnybar el. Detta ger en gödsel som minskar koldioxidutsläppen med 80 till 90

”Jämfört med producenter utanför Europa har våra produkter redan idag 50-60 procent lägre klimatavtryck”**

procent*. Produkten tas ut på marknaden tillsammans med Lantmännen och under året når man fullskalig produktion i fabriken.

Kommersiellt samarbete möjliggör omställningen

Yaras gödsel med betydligt lägre klimatavtryck ingår som ett kriterium inom Klimat & Natur – Lantmännens odlingsprogram för framtidens jordbruk inför skörd 2024. Programmet gör det möjligt för lantbrukare att använda mer hållbara odlingsmetoder på gården.

– Med gödseln på plats, tillsammans med fossilfria bränslen och transporter, kommer Lantmännen att kunna etablera en fossilfri livsmedelskedja – från jord till bord, säger Claes Johansson, hållbarhetschef på Lantmännen. Samarbetet är avgörande för att kunna ställa om storskalig livsmedelsproduktion.

Tina Vinnerborg, VP Commercial Sweden, Yara.

MINSKAT KLIMATAVTRYCK FRÅN MINERALGÖDSEL

- Yara är ledande leverantör av kvävebaserade mineralgödselmedel och industriprodukter. Företaget är världsledande inom ammoniak, nitrater och specialgödselmedel.
- År 2024 kommer Yara att kunna förse den svenska marknaden med nitratbaserade fossilfria gödselmedel som ytterligare minskar koldioxidavtrycket med 80-90 procent tack vare användningen av förnybar energi.
- Det oberoende certifieringsorganet, DNV, verifierar klimatpåverkan från Yaras produkter enligt PCF-metoden (Product Carbon Footprint), en av de mest etablerade metoderna för att bestämma en produkts klimatavtryck.

Claes Johansson, hållbarhetschef på Lantmännen.

LANTMÄNNENS PROGRAM KLIMAT & NATUR

- Lantmännen är ett lantbrukskooperativ och norra Europas ledande aktör inom lantbruk, maskin, bioenergi och livsmedel. Lantmännen ägs av 18 000 svenska lantbrukare med verksamheter i hela värdekedjan från jord till bord.
- Klimat & Natur är Lantmännens odlingsprogram för framtidens jordbruk med konkreta åtgärder för att minska klimatpåverkan från odlingen och gynna den biologiska mångfalden.
- Med Klimat & Natur har Lantmännen minskat klimatavtrycket från veteodlingen med upp till 45% jämfört med svensk konventionell odling 2015, då programmet startade. Programmet är dynamiskt och kriterier för mer hållbara odlingsmetoder läggs till kontinuerligt.

* The carbon footprint of fertilizer production. Data är validerat av DNV GL.

Vilse i compliancedjungeln? Miss inte affärsmöjligheterna

☛ **Det går sakta.** Det känns komplext och svårt. Det finns fler piskor än morötter. En hel del utmaningar är förknippade med företags hållbara omställning. Men ledningsgrupper sitter med ett trumfkort: Att identifiera och skapa framtidens hållbara affärsmöjligheter.

Många bolag ställer idag om utifrån nationella lagkrav och EU-regleringar, men långt ifrån alla har satt en hållbarhetsstrategi som är implementerad ute i verksamheten.

– Vår erfarenhet är att hållbarhetschefen ofta jobbar i silo och att hållbarhetsfrågorna hamnar för långt från kärnaffären. Samtidigt som lagstiftningen skapar en reaktivitet där compliance-frågorna tar tid och kraft från företagen istället för att identifiera de affärsmöjligheter som följer med omställningen. Det är oftast där vi kommer in, säger Mikael Botnen Diamant, hållbarhetsstrateg på Doings.

När Doings 2023 frågade företag vilka hinder de såg för hållbarhetsarbetet hamnade brister i de organisatoriska förutsättningarna i topp, liksom brist på intern kunskap och förståelse. Ett år senare upplever Doings att verkligheten ser annorlunda ut. Idag är otillräcklig kartläggning, hållbarhetsrapportering och hållbarhetskommunikation de största utmaningarna.

– Eftersom företag behöver fokusera så mycket på regelefterlevnad tenderar de att tappa fokus på relationen mellan hållbarhet och den framtida affären, fortsätter Mikael Botnen Diamant.

Omfamna komplexiteten en nyckel

Doings fokus är att få företagsledningar att börja samarbeta, att utmana reaktivt och linjärt tänk samt att sänka tröskeln att komma i gång. Att arbeta agilt är en viktig väg framåt, men eftersom alla bolag har unika behov,

utmaningar och förutsättningar finns ingen enkel lösning eller metod som passar alla. På Doings pekar man ändå på några viktiga aspekter för att få fart på hållbarhetsarbetet: Vikten av att skapa rätt förutsättningar, av en integrerad strategi och av att implementera och aktivera hela organisationen.

– Att skapa tydlig riktning och ägandeskap hos ledarkollektivet är avgörande. Den stora förändringskraften finns när ledningen lyckas aktivera hela organisationen ner på individnivå. Vår värsta fiende är när strategidokumentet hamnar i byrålådan. Där gör det ingen skillnad, varken för planeten eller bolaget, säger Carl-Johan Schultz, hållbarhetsstrateg på Doings.

Doings konsulter har bred kompetens för att kunna omfamna komplexiteten och förstå varje bolags unika utmaningar och förutsättningar.

– Vår styrka ligger inte bara i att definiera varför och vad utan också HUR vi får med alla att aktivt jobba mot hållbar förändring. Här är vi trygga i att skapa resultat, säger Emma Forsgren, vd på Doings.

FAKTA

Doings är en konsultbyrå som utvecklar struktur, kultur, kommunikation och rätt beteenden för en hållbar förändring. Idag består företaget av 18 Doers och ett stort nätverk av experter och specialister. Exempel på uppdrag inom hållbart företagande är åt bland annat Boliden, J.Lindeberg, Newsec och Swish.

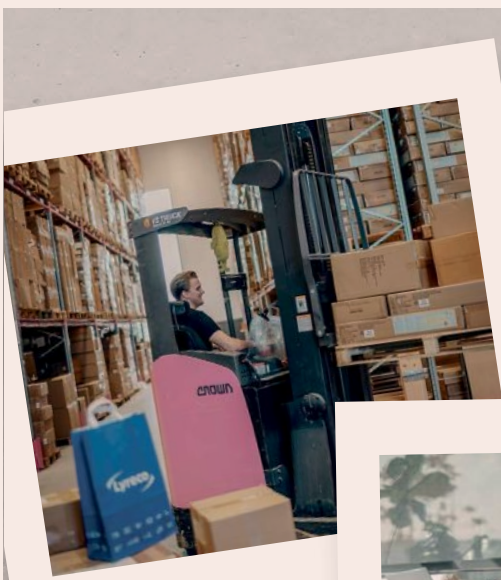

Mikael Botnen Diamant och Carl-Johan Schultz, hållbarhetsstrateger på konsultbyrån Doings samt vd Emma Forsgren: "Ledningsgrupper riskerar att gå vilse i compliancedjungeln när de i själva verket sitter med trumfkortet att identifiera och skapa framtidens hållbara affärsmöjligheter"

Största utmaningarna när det gäller ert hållbarhetsarbete?

Hållbarhetsarbetet spänner över många områden. Tabellen visar hur Doings kunder upplever sina största utmaningar.

lager

frisör

restaurangkök

hemmakontor

industri

förskola

städfirma

bilentusiast

SKAPA EN FANTASTISK ARBETSDAG MED LYRECO.

Varje arbetsplats har unika behov men det finns också gemensamma basbehov och likheter. Vi förstår vikten av att välja produkter som gör att vi och vår omgivning håller längre. Med vår nyfikenhet och kunskap, kontinuerliga utveckling och effektiva samarbeten samlar vi produkterna, tjänsterna, servicen och leveransen du behöver för att just din arbetsdag ska bli fantastisk.

www.lyreco sverige.se